

ELS OCELLS DELS MUNTANYANS:
INFORME 1993

Albert Pujol i Codina

Prefaci

Quan una part del nostre territori es considera que té prou valor paisatgístic, faunístic, botànic, històric o de qualsevol altra mena com per a ser protegit per part de les administracions, cal en primera instància justificar-ne les raons. Una de les tasques que calia fer per a declarar els Muntanyans de la platja de Torredembarra com a zona protegida dins del Pla d'espais d'interès natural (PEIN) era redactar un informe científic amb dades climàtiques, geològiques, hidrològiques, botàniques, faunístiques i culturals de la zona.

Aquest informe fou redactat, a instàncies del Grup d'estudi i protecció dels ecosistemes del Camp (GEPEC), amb coordinació d'en Ramon Ferré, per diferents especialistes en cada matèria i serví per a la declaració definitiva dins del PEIN per part de la Generalitat de Catalunya. Fins i tot ha servit de base per a posteriors treballs, com l'elaboració del "Pla especial de protecció del medi natural i del paisatge de la Platja de Torredembarra" (maig de 1997), en que apareixen texts de forma gairebé literal, tot i que sense indicar-ne l'autoria.

Creiem interessant que les dades contingudes en aquest informe siguin publicades com a base per a futurs treballs i constatació de la informació disponible en aquella època. Posteriorment s'han fet nombroses observacions d'ocells, amb noves cites d'espècies i publicades en diversos mitjans.

El treball consta d'una primera part d'informació general i divulgativa dels valors ornitològics dels Muntanyans, un llistat de les espècies observades al llarg de molts anys, sense citar el llarg nombre de passeriformes

que hi ha, que faria ampliar molt el nombre d'espècies i un recull de la bibliografia que citava Torredembarra en aquella època.

Introducció

Els ocells, juntament amb els valors paisatgístics i botànics, són els grans protagonistes dels aiguamolls i zona litoral de Torredembarra. La progressiva desaparició d'altres espais naturals de característiques similars a la costa catalana han convertit els Salats en un dels pocs llocs adients de descans per a les aus migratòries.

Per altra banda, l'escassa extensió del terreny permet a l'ornitòleg o al curiós unes facilitats d'observació que han convertit l'indret en una autèntica escola de naturalistes.

Però aquesta mateixa manca d'espai i, sobretot, l'allau de persones i vehicles que l'ocupen durant el temps de platja, han impedit, amb alguna excepció, l'existència de poblacions sedentàries d'aus i, especialment, la seva nidificació.

En aquest informe pretenem donar una visió general de les característiques ornitològiques dels Muntanyans, sense voler ser un inventari exhaustiu de les espècies observades (més de dues-centes). Ens fixarem en aquelles més habituals i no en les rareses que hi ha, algunes de les quals tenen prou entitat.

1. Ardèids i espècies properes

Aquests ocells, els més espectaculars que podem observar per què són els de mida més considerable i tenen una bellesa objectiva, són migrants més o menys habituals: l'esplugabous (*Bubulcus ibis*) i el martinet blanc (*Egretta garzetta*) s'observen cada cop amb més freqüència, però també hi ha cada any alguna citació de flamencs (*Phoenicopterus ruber*), bernats pescaires (*Ardea cinerea*) o agrons (*A. purpurea*), tots ells migrants procedents de la Camarga francesa o del Delta de l'Ebre, segons es pot conèixer per exemplars anellats.

Quan un d'aquests ocells grans (o més rarament una cigonya, un martinet menut o un martinet de nit, que també hi són citats) visita els aigua-

molls, corre la veu entre la gent de Torredembarra i en són molts els que s'acosten als Muntanyans per tal de gaudir de la seva contemplació.

2. Ocells marins

Com que és un espai essencialment litoral, es presenten als Muntanyans gran nombre d'aus marines, especialment gavines i xatracs, i és fàcil l'observació d'espècies pelàgiques (mascarells, corbs marins, baldrigues, gavots o frarets).

Les gavines són el grup més abundós d'aus que hi ha pràcticament durant tot l'any. Les quatre espècies de làrids més comuns (*Larus fuscus*, *L. cachinnans*, *L. ridibundus* i *L. melanocephalus*) acostumen a alimentar-se en els aiguamolls o a descansar a la platja.

Els xatracs i fumarells també fan volades habituals sobre els aiguamolls o molt a prop de la platja, especialment *Sterna sandvicensis*, *S. hirundo* i *Chlidonias niger*.

3. Anàtids i altres

És llarga la llista d'anàtids que s'han donat cita a Torredembarra. Alguns són poc habituals, com el cigne mut (*Cygnus olor*), l'ànec blanc (*Tadorna tarorná*), l'ànec cuallarg (*Anas acutá*), el bec de serra (*Mergus serrator*) o l'ànec fosc (*Melanitta fusca*). Però és normal que a l'hivern o a l'època de pas s'hi trobin diversos exemplars d'espècies comunes, com l'*Anas platyrhynchos*, l'*A. crecca* o l'*A. strepera*.

S'hi ha comprovat la nidificació de l'ànec coll-verd, tot i que podria ser un exemplar asilvestrat. També hi nidifica amb certa regularitat la polla d'aigua (*Gallinula chloropus*), sobretot en petits canals o salicornars anegats.

Totes aquestes espècies, juntament amb altres com les fotges, els rasclons i els cabussos, són particularment sensibles a l'acció de caçadors que, tot i ser una zona on no és legal, fan acte de presència quan la població d'anàtides és més alta. Ha succeït especialment quan una onada de fred ha portat un gran nombre d'aus d'altres latituds a refugiar-se en el clima benigne de la costa.

4. Limícoles

Més d'una trentena d'espècies d'aquest grup s'han citat als aiguamolls de Torredembarra. Cal destacar la nidificació del corriol camanegre (*Charadrius alexandrinus*), tot i les dificultats que troba per l'allau de persones i vehicles que transiten per la seva zona de nidificació, que han malmès moltes de les seves postes. Aquesta cria és un bon indicador de la qualitat ecològica d'aquest espai natural que es reforçarà amb una adequada protecció. Aquest fet podria afavorir que la nidificació irregular del corriol petit (*Charadrius dubius*) o els rars intents de cria que s'han documentat de cames-llargues (*Himantopus himantopus*) o gamba roja (*Tringa totanus*) siguin una realitat.

Aquestes quatre espècies, juntament amb el corriol gros (*Charadrius hiaticula*) i el bec d'alena (*Recurvirostra avosetta*) en èpoques migratòries, són els limícoles que hi trobarem amb quasi tota la seguretat.

Però són molts altres els que poden estar cercant aliment als Salats, a la vora de la mar o al salicornar: la fredeluga (*Vanellus vanellus*), la xivitona, el remena-rocs, les gambes (*Tringa*), els tètols (*Limosa*), els tèrrits (*Calidris*), etc.

5. Rapinyaires

El xoriguer comú (*Falco tinnunculus*) i l'aligot (*Buteo buteo*) són els rapinyaires diürns habituals als Muntanyans, on és fàcil observar-los caçant, procedents dels llocs de cria propers. Al capvespre, també s'hi podrà trobar el xot o xup (*Otus scops*) i el mussol (*Athene noctua*).

No són pas les rapinyaires els ocells més característics de l'espai que ens ocupa, tot i que s'hi ha citat el falcó cama-roig, l'arpella pàl·lida, l'òliba o el mussol emigrant, per anomenar-ne alguns.

6. Passeriformes i altres aus

Aquest és un gran grup, amb nombroses espècies. Però potser el més mal estudiat: per la raresa, bellesa i facilitat d'observació d'altres espècies

(limícoles, ardèids,...) i per la manca d'un estudi sistemàtic amb anellament, se'ns fa difícil de quantificar i qualificar aquest grup. Però en citarem els aspectes més rellevants.

S'ha comprovat la presència i nidificació de la rara subespècie italiana de cuereta groga (*Motacilla flava cinereocapilla*). Es tracta de l'única citació segura de cria en tota la península ibèrica: aquest fet, per si sol, ja seria una raó per protegir els Muntanyans.

Són molts els passeriformes amants de llocs humits i amb una bona quantitat d'insectes que els permetin alimentar-se. Fins i tot nidifiquen entre els espessos salicornars: el repicatalons (*Emberiza schoeniclus*), el trist (*Cisticola juncidis*), el rossinyol bord (*Cettia cetti*), i també diverses espècies de boscarles (*Acrocephalus*), tallarols (*Sylvia*), mosqueters (*Phylloscopus*), papamosques (*Ficedula*), orenetes (*Hirundo*, *Delichon*), etc.

Durant bona part de l'any podrem trobar-hi estols de cadernereres, pinsans, gafarrons, verderols, pardals, merles, estornells, falziots i altres aus. També la titella (*Anthus pratensis*), la cogullada (*Galerida cristata*), la cuereta torrentera o la blanca (*Motacilla*), entre altres que s'aixecaran al nostre pas.

El blauet (*Alcedo atthis*), en escàs nombre a l'hivern i, generalment, de pas, pesca en els aiguamolls. Les puputs (*Upupa epops*) hi són tot l'any, fins i tot com a hivernants. A l'estiu és fàcil veure el vol dels oriols o dels abellerols.

7. Llistat d'espècies (excepte passeriformes)

GAVIIFORMES

Gavia stellata Calàbria petita

PODICIPEDIFORMES

Tachybaptus ruficollis Cabusset
Podiceps cristatus Cabussó emplomallat
Podiceps nigricollis Cabussó collnegre

PROCELLARIFORMES

Puffinus puffinus Baldriga pufi
Hydrobates pelagicus Ocell de tempesta

PELECANIFORMES

<i>Sula bassana</i>	Mascarell
<i>Phalacrocorax carbo</i>	Corb marí gros
<i>Phalacrocorax aristotelis</i>	Corb marí emplomallat

CICONIFORMES

<i>Ixobrychus minutus</i>	Martinet menut
<i>Nycticorax nycticorax</i>	Martinet de nit
<i>Bubulcus ibis</i>	Esplugabous
<i>Egretta garzetta</i>	Martinet blanc
<i>Ardea cinerea</i>	Bernat pescaire
<i>Ardea purpurea</i>	Agró roig
<i>Ciconia ciconia</i>	Cigonya blanca

PHOENICOPTERIFORMES

<i>Phoenicopterus ruber</i>	Flamenc
-----------------------------	---------

ACCIPITRIFORMES

<i>Circus cyaneus</i>	Arpella pàl·lida
<i>Circus aeruginosus</i>	Arpella vulgar
<i>Buteo buteo</i>	Aligot comú

FALCONIFORMES

<i>Falco tinnunculus</i>	Xoriguer comú
<i>Falco vespertinus</i>	Falcó cama-roig
<i>Falco eleonore</i>	Falcó de la reina

ANSERIFORMES

<i>Cygnus olor</i>	Cigne mut
<i>Tadorna tadorna</i>	Ànec blanc
<i>Anas penelope</i>	Ànec xiulador
<i>Anas strepera</i>	Ànec griset
<i>Anas crecca</i>	Xarxet comú
<i>Anas platyrhynchos</i>	Ànec coll-verd
<i>Anas acuta</i>	Ànec cuallarg
<i>Anas querquedula</i>	Xarrasclet
<i>Anas clypeata</i>	Ànec cullerot
<i>Aythya ferina</i>	Morell de cap roig
<i>Aythya fuligula</i>	Morell de plomall
<i>Somateria mollissima</i>	Èider
<i>Melanitta fusca</i>	Ànec fosc
<i>Melanitta nigra</i>	Ànec negre
<i>Mergus serrator</i>	Bec de serra mitjà

GRUIFORMES

<i>Rallus aquaticus</i>	Rascló
<i>Porzana porzana</i>	Polla pintada
<i>Porzana pusilla</i>	Rasclot
<i>Gallinula chloropus</i>	Polla d'aigua
<i>Fulica atra</i>	Fotja
<i>Grus grus</i>	Grua
<i>Tetrax tetrax</i>	Sisó

CHARADRIFORMES

<i>Haematopus ostralegus</i>	Garsa de mar
<i>Himantopus himantopus</i>	Cames llargues
<i>Recurvirostra avosetta</i>	Bec d'alena
<i>Burhinus oedicnemus</i>	Torlit
<i>Glareola pratincola</i>	Perdiu de mar
<i>Charadrius dubius</i>	Corriol petit
<i>Charadrius hiaticula</i>	Corriol gros
<i>Charadrius alexandrinus</i>	Corriol camanegre
<i>Pluvialis apricaria</i>	Daurada grossa
<i>Pluvialis squatarola</i>	Pigre gris
<i>Vanellus vanellus</i>	Fredeluga
<i>Calidris canutus</i>	Territ gros
<i>Calidris alba</i>	Territ tresdits
<i>Calidris minuta</i>	Territ menut
<i>Calidris temminckii</i>	Territ de Temminck
<i>Calidris ferruginea</i>	Territ becllarg
<i>Calidris alpina</i>	Territ variant
<i>Philomachus pugnax</i>	Batallaire
<i>Gallinago gallinago</i>	Becadell comú
<i>Scolopax rusticola</i>	Becada
<i>Limosa limosa</i>	Tètol cuanegre
<i>Limosa lapponica</i>	Tètol cuabarrat
<i>Numenius phaeopus</i>	Pòlit cantaire
<i>Numenius arquata</i>	Becut
<i>Tringa erythropus</i>	Gamba roja pintada
<i>Tringa totanus</i>	Gamba roja vulgar
<i>Tringa stagnatilis</i>	Siseta
<i>Tringa ochropus</i>	Xivita
<i>Tringa nebularia</i>	Gamba verda
<i>Tringa glareola</i>	Valona
<i>Actitis hypoleucos</i>	Xivitona

<i>Arenaria interpres</i>	Remena-rocs
<i>Phalaropus lobatus</i>	Escuraflascons becfi
<i>Larus melanocephalus</i>	Gavina capnegra
<i>Larus minutus</i>	Gavina menuda
<i>Larus ridibundus</i>	Gavina vulgar
<i>Larus audouinii</i>	Gavina corsa
<i>Larus fuscus</i>	Gavià fosc
<i>Larus cachinnans</i>	Gavià argentat
<i>Sterna sandvicensis</i>	Xatrac becllarg
<i>Sterna hirundo</i>	Xatrac comú
<i>Sterna albifrons</i>	Xatrac menut
<i>Cblidonias hybridus</i>	Fumarell carablanc
<i>Cblidonias niger</i>	Fumarell negre
<i>Alca torda</i>	Gavot
<i>Fratereula arctica</i>	Fraret

COLUMBIFORMES

<i>Columba livia</i>	Colom roquer
<i>Columba palumbus</i>	Tudó
<i>Streptopelia decaocto</i>	Tòrtora turca
<i>Streptopelia turtur</i>	Tòrtora

ESTRIGIFORMES

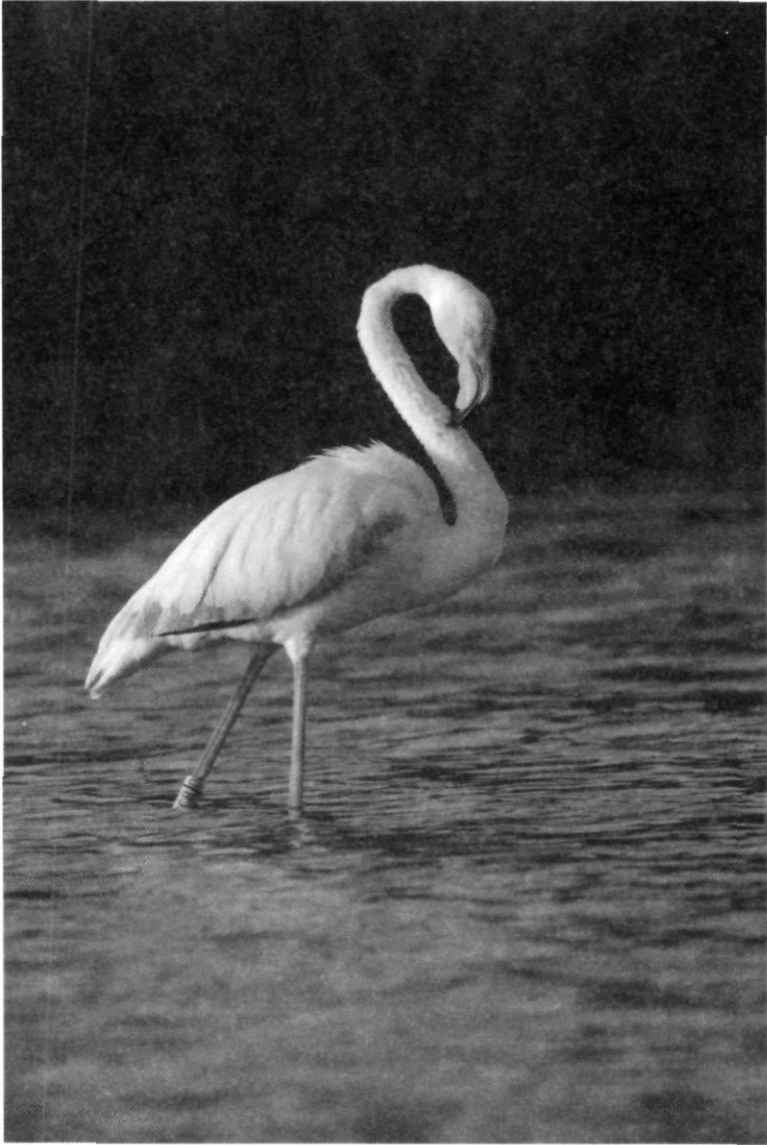
<i>Tyto alba</i>	Òliba
<i>Otus scops</i>	Xot
<i>Athene noctua</i>	Mussol comú
<i>Asio flammeus</i>	Mussol emigrant

APODIFORMES

<i>Apus apus</i>	Falciot negre
<i>Apus pallidus</i>	Falciot pàl·lid
<i>Apus melba</i>	Ballester

CORACIFORMES

<i>Alcedo atthis</i>	Blauet
<i>Merops apiaster</i>	Abellerol
<i>Upupa epops</i>	Puput

Flamenc. Fotografia cedida per Llorenç Miró (GEPEC)

Xivita. Fotografia cedida per Llorenç Miró (GEPEC)

Bibliografia

- BALCELLS, R.E. i col. (1961). *Sobre épocas de migración y transhumancia de aves en el Noreste Español*. Ardeola VII, pp 18-48.
- BERNIS, F. (1974): Sobre cigüeñas (*Ciconia ciconia*) en migración por Tarragona y Castellón el día 27 de agosto de 1974. Ardeola XX, pp. 317-321.
- BARTROLÍ, X. (1987): *Las aves de los salobres de Torredembarra y Creixell. Un repaso rápido*. (manuscrit).
- BARTROLÍ, X. (1987): *Ocells dels aiguamolls de Torredembarra*. Suplement de Ciència. Avui 17/juny/1987.
- CARRERA, E. et al. (1981): *Invernada de làridos en el litoral mediterraneo catalán y levantino*. Ardeola XXVIII, pp. 35-50.
- C.I.S.E.N. (1985): *Inspecció costanera d'aus petrolejades. Catalunya 1985*. Barcelona (manuscrit).
- COMISSIÓ DE NATURA DE L'I.E.V. (1984): *Cens d'inspecció d'aus petrolejades. Quaderns de Vilaniu-6*. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, pp. 91-97.
- DOMINGO, M. (1987): Cens hivernal de làrids (Aus: Laridae) a les costes del Camp de Tarragona (1985, 1986 i 1987). *Quaderns de Vilaniu-11*. Valls, pp. 69-79.
- DOMINGO, M. (1988): *Els ocells al Camp de Tarragona*. Centre de Lectura, Reus.
- FERRER, X. et al. (1986): *Ocells*. En: *Història Natural dels Països Catalans*, vol. 12. Fundació Enciclopedia Catalana. Barcelona.
- MALUQUER, J. (1981): *Els ocells de les terres catalanes*. Ed. Barcino 3a ed. Barcelona.
- MESTRE, P. (1969): *Abundante presencia de Chersophilus duponti en Tarragona*, Ardeola XIII (fasc. 2), p. 259.
- MESTRE, P. (1969): *Primeras capturas de Plecopterus nivalis en Catalunya*. Ardeola XIII (fasc. 2), p. 263.
- MESTRE, P. (1969): *Sobre Clamator glandarius en el Penedés (Catalunya)*. Ardeola XIV, p. 137.
- MESTRE, P. (1975): *Las zonas de crío del estornino pinto Sturnus vulgaris en Catalunya*. Ardeola XXI (fasc. 2), pp. 457-467.
- MESTRE, P. (1978): *Ocells del Penedès. Miscel·lània Penedesenca*. Museu de Vilafranca, pp. 119-154. Vilafranca del Penedès.
- MESTRE, P. (1979): *Ocells del Penedès II. Ocells nidificants*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès.

- MESTRE, P. *Variaciones sobre el estatus de algunas especies de aves durante los veinticinco últimos años en la comarca del Penedès (Catalunya)*. Alytes-1, pp. 191-224.
- MUNTANER, j. et al. (1984): *Atlas dels ocells nidificants de Catalunya i Andorra*. Ed. Ketres. Barcelona.
- PUJOL CODINA, A. (1983): *Comentaris a la bibliografia ornitològica de Torredembarra i rodalia*. Recull de Treballs-1, Centre d'estudis Sinibald de Mas. Torredembarra, pp. 11-20.
- PUJOL CODINA, A. (1985): *Els ocells a Torredembarra durant l'onada de fred del gener de 1985*. Recull de Treballs-3, pp. 5-16.
- PUJOL CODINA, A. (1985): *Inspecció costanera d'aus petrolejades 1985*. Recull de Treballs-3.